

Bijlage 7 – Edin Mujagić, *Keerpunt 1971*

Eind 1944 vond in het afgelegen Amerikaanse stadje Bretton Woods een bijeenkomst plaats met 730 afgevaardigden uit 44 landen. Ter voorbereiding op het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam men bijeen om afspraken te maken over een wereldwijd geldstelsel. De Engelse pond was tot dan toe wereldwijd dominant geweest. De Britse economie was echter zo verzwakt dat veel landen het vertrouwen in het pond kwijt waren geraakt. Om de status van de dollar als wereldmunt te formaliseren organiseerden de Amerikanen de conferentie in Bretton Woods. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) werd opgericht en de wisselkoersen van de deelnemende landen werden aan de dollar vastgeklonken. Ook werd afgesproken dat de dollar tegen de vaste prijs van 35 dollar ingewisseld kon worden. Bovendien werd afgesproken dat alleen de dollar voor goud geruild mocht worden. Tot dan kon elke munt rechtstreeks voor een edelmetaal ingeruild worden. De dollar was goud waard geworden. De Amerikanen kregen daardoor de kans om meer dollars te drukken dan ze goud in voorraad hadden, maar daardoor liepen ze de kans, als andere landen dit door kregen, dat ze dan massaal hun dollars zouden inleveren voor goud. Dit zou desastreus zijn, maar was precies wat op een gegeven moment toch gebeurde. Er ontstond een run op de steeds kleinere hoeveelheid goud dat Amerika nog in bezit had. Het einde van de goudstandaard kwam in zicht.

Al vanaf 1965 kreeg Paul Volcker (1927-2019) van president Johnson de opdracht om alle opties te onderzoeken om het geldstelsel in het voordeel van de Amerikanen te hervormen. Begin 1969 neemt Richard Nixon zijn intrek in het Witte Huis. Op 13 augustus 1971 kwamen elf mannen in het diepste geheim bijeen. Mujagić beschrijft tot in detail wat er aan deze bijeenkomst voorafging. Op 15 augustus kreeg de wereld te horen dat het goudloket gesloten was. Dit gebeurde onder druk van de informatie dat de Britten op 16 augustus een grote hoeveelheid dollars zouden gaan inruilen. Daarnaast kondigde Nixon nog andere maatregelen af om de Amerikaanse economie weer op gang te brengen.

De gevolgen waren groot. Niemand wist op de dag van de aankondiging nog wat de dollar waard was, de Amerikaanse beurzen stegen tot diep in 1972. Om de inflatie te stoppen verbood Nixon tijdelijk prijs- en loonsverhogingen. Toen de stop beëindigd werd schoten de prijzen weer omhoog, terwijl de economie stagneerde: tijdelijk was er stagflatie.

In 1978 besloot de Communistische Partij van China mee te gaan doen met de wereldeconomie. De wereld zou overspoeld gaan worden met goedkope producten: 'Made in China'. Ook andere 'derde-wereldlanden' gingen meedoen. Globalisering leidde tot massawerkloosheid in het westen.

Opmerkelijk is dat ook in 1971 het internettijdperk begon. Dit zou een stimulans worden voor de internationale handel.

In 1979 benoemde president Reagan Paul Volcker tot voorzitter van het Federal Reserve Board (Fed). Volcker werd de hoogste Centrale Bankier. Hij bracht minder geld in omloop waardoor de prijs van de dollar steeg en de kredietrente werd opgekrikt, uiteindelijk tot twintig procent. Miljoenen Amerikanen waren eerst werkloos geworden, het werd daarna wel de langste periode van economische groei in de Amerikaanse geschiedenis.

“Niet-stabiele, maar lagere prijzen, ofwel deflatie, waren namelijk een logisch gevolg geweest van de samenspannende krachten van globalisering en technologische vooruitgang. Doordat de loonstijgingen achter raakten bij de toename van de productiviteit, daalden de productiekosten per product behoorlijk. Dat, op zijn beurt, betekende dat bedrijven in staat waren geweest hogere lonen te betalen, de prijs van hun producten te verlagen én toch meer winst te maken.” (p93)

Mujagić beschrijft hoe dit patroon zich in de loop van de geschiedenis vaker voordeed. Hij werkt dan in het boek vooral het belang van de technologische vooruitgang verder uit.

De crux van het beleid, dat het gevolg was van het besluit van 15 augustus 1971, was: door de schulden opvoeren de groei bevorderen. Amerika werd het voorbeeld voor de wereld, het neoliberalisme had zijn intrede gedaan. Maar van het aflossen van de kredieten (het

terugnemen van geld) kwam niets terecht, waardoor de geldhoeveelheid steeg. Structurele inflatie werd noodzakelijk omdat daardoor de terug te betalen staatsschuld minder waard zou worden. Globalisering en technologische vooruitgang hebben echter deflatie (prijsverlaging waardoor je meer waar voor je geld krijgt) tot gevolg. Mujagić is tegen de demonisering van deflatie. “In veel landen kregen mensen een fiscaal douceurtje als ze meer leenden. Nederland is een voorbeeld,” (p115) Naast belastingvoordelen die een overheid kan invoeren kunnen Centrale Banken de kredietrente omlaag brengen om het kopen te bevorderen (er wordt daardoor meer geproduceerd waardoor de prijzen dalen). Als de rente echter de 0 procent bereikt heeft, dan hebben de Centrale Banken een probleem omdat sparen dan ontmoedigd wordt (de spaarrente volgt de stand van de kredietrente). Om toch geld in de economie te kunnen pompen blijft dan het door de Centrale Banken kopen van aandelen en obligaties over. Het stimuleren van schulden maken heeft onder andere het in stand houden van zombiebedrijven tot gevolg wat de noodzakelijke creatieve destructie tegenwerkt.

Het concrete gevolg van het neoliberale beleid (dat een extra duw kreeg rond 1980 door de aanstelling van Thatcher en Reagan), is geweest dat de derde wereld en de rijke tien procent van de wereldbevolking erop vooruit gegaan zijn, maar de grote middengroep in het westen niet. De koopkracht is voor een groot deel van de westerse werkende bevolking er niet op vooruit gegaan. Met als gevolg onder andere de toenemende ongelijkheid, populistische bewegingen en een ontevreden bevolking.

De bronnen van groei drogen op, het groeien door het opbouwen van schulden is een aflopende zaak: de beroepsbevolking groeit niet meer, globalisering lijkt vastgelopen, het westen is in de schuldental terecht gekomen. Een oplossing kan zijn dat Centrale Banken, naast contant geld ook een digitale munt gaan uitgeven. “Door de waardeverhouding tussen de twee te managen, kan een Centrale Bank vervolgens 0% rente als ondergrens voor renteverlagingen weggummen en de rente ver onder de 0 procent brengen zonder dat de bevolking eraan kan

ontsnappen. Het is een poging om het spel voort te zetten.” (p197) Een betere oplossing kan gevonden worden in ‘groots denken’ door een grotere en dominantere overheid die een slimmere rol gaat spelen. “Meer overheidsuitgaven en hogere belastingen voor rijken zijn een uitwerking ervan.” (p202) De jaarlijkse geldontwaarding moet omlaag, lagere inflatie dus. Schulden doen ertoe, dit in tegenstelling tot wat bijvoorbeeld de MMT-beweging voorstaat. (Zie voor MTT Bijlage 6, Kelton.) Een van de lessen uit het gevolg van het besluit uit 1971 is, dat de wereld een op regels gebaseerd geldstelsel nodig heeft die de opvatting van steeds meer schulden maken beteugelt. De macht van de Centrale Banken met hun afkeer voor deflatie moet ingeperkt worden, de invloed van de overheid moet meer gericht zijn op het sturen en stimuleren van innovaties.